

Konkurences padome

Pēcuzraudzība par
mazumtirgotāju sankcijām pret
piegādātājiem par līguma
noteikumu pārkāpumiem
Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums

Rīga
2024

Satura rādītājs

Ievads	3
I. Normatīvais regulējums	5
1.1. CIVILTIESISKAIS REGULĒJUMS	5
1.2. NTPAL KĀ SPECIĀLAIS REGULĒJUMS.....	8
II. Sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu	12
III. Līgumu noteikumi.....	15
3.1. LĪGUMSODU PIEMĒROŠANAS TENDENCE	15
3.2. SANKCIJU AUGSTĀKĀ ROBEŽA UN NOTEIKUMI PĀRKĀPUMA APSTĀKĻU UN LĪGUMSODU TAISNĪGUMA UN PAMATOTĪBAS VĒRTĒŠANAI	16
3.3. LĪGUMU NEIZPILDE VISPĀR VS. LĪGUMU NEIZPILDĪŠANU ĪSTĀ LAIKĀ (TERMIŅĀ)	18
3.4. ATŠĶIRĪBAS AKCIJAS UN ĀRPUS AKCIJAS PRECĒM	18
3.5. SAZIŅA GADĪJUMOS, KAD LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU PIEGĀDĀTĀJS NEVAR NODROŠINĀT PREČU PIEGĀDI.....	19
3.6. DAUDZPUSĒJIE LĪGUMI UN LĪGUMI STARP PIEGĀDĀTĀJU UN IZPLATĪŠANAS PAKALPOJUMA SNIEDZĒJU	20
3.7. DEFINĪCIJA PAR VAIRĀKU LĪGUMSODU PIEMĒROŠANU VAI VAIRĀKKĀRTĒJU LĪGUMSODA PIEMĒROŠANU	21
3.8. SANKCIJU APMĒRS	22
Secinājumi un priekšlikumi	22

IEVADS

- 1 Konkurences padome (turpmāk – KP) 2022. gadā noslēdza tirgus uzraudzību "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem"¹ (turpmāk – Sankciju TU). Sankciju TU KP vērtēja, vai mazumtirgotāji ikdienas sadarbībā piemēro sankcijas² saviem piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumu. Vienlaicīgi KP pētīja, kādi ir līgumu noteikumi, kas nosaka sankciju piemērošanu starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem noslēgtajos līgumos attiecībā uz līgumsodu piemērošanas kārtību par:
  - 1) preču nepiegādi vispār;
  - 2) preču nepiegādi pilnā apjomā;
  - 3) preču nepiegādi termiņā.
- 2 Sankciju TU gaitā cita starpā tika konstatēti šādi Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma (turpmāk – NTPAL) riski attiecībā uz līgumsoda piemērošanu:
  - 1) atkārtotu sankciju piemērošana par vienu un to pašu līguma noteikumu pārkāpumu;
  - 2) līguma noteikumu nenoteiktība attiecībā uz līgumsoda apmēra noteikšanu.
- 3 KP Sankciju TU skaidroja sankciju apmēra samērīgumu, kā arī labas ticības un godprātības principus darījumos. Mazumtirgotāji ietilpst pircēja³ definīcijā NTPAL izpratnē, un Sankciju TU KP sniegtās atziņas un secinājumi attiecas gan uz lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājiem⁴, gan nepārtikas preču mazumtirgotājiem⁵, gan pircējiem, kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

---

¹ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/10863/download?attachment>

² Sankcijas saprotamas to plašākajā nozīmē, proti, kā līgumsods, soda nauda un procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu raksturu.

³ Sk. NTPAL 1. panta 7. punktu: pircējs – fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no vietas, kurā tā veic saimniecisko darbību, ja tās pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 *euro*, vai Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

⁴ Sk. NTPAL 1. panta 4. punktu: lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājs – saimnieciskās darbības veicējs vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pastāvīgā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod lauksaimniecības un pārtikas preces.

⁵ Sk. NTPAL 1. panta 5. punktu: nepārtikas preču mazumtirgotājs – saimnieciskās darbības veicējs vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pastāvīgā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod preces, kuras nav lauksaimniecības un pārtikas preces, un kas, ņemot vērā savu iepirkuma varu pietiekami ilgā laikposmā un piegādātāju atkarību konkrētajā tirgū, spēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus un var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci mazumtirdzniecībā konkrētajā preču tirgū Latvijas teritorijā.

- 4 Sankciju TU 07.02.2023. KP nosūtīja vēstules atsevišķiem mazumtirgotājiem, kuru līgumu noteikumos KP saskatīja riskus NTPAL ievērošanai atbilstoši labas ticības un godprātības principi, kā to nosaka NTPAL 5. panta pirmās daļas noteikumi. Vēstulēs KP lūdza pircējus (tostarp mazumtirgotājus) izvērtēt norādītos riskus, lai to rīcība netiktu pakļauta NTPAL noteiktajiem aizliegumiem. KP aicināja mazumtirgotājus līgumu noteikumos ar piegādātājiem veikt pašnovērtējumu, pārskatīt tos un veikt nepieciešamās izmaiņas, tostarp, līguma noteikumus izsakot redakcijā, kas ir nepārprotama un skaidra abām iesaistītajām pusēm, turklāt lai noteikumi būtu arī faktiski izpildāmi. Par veicamajām izmaiņām līgumu noteikumos mazumtirgotāji rakstiski informēja KP.
- 5 Vienlaicīgi Sankciju TU KP sagatavoja pašnovērtējuma rīku lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem, lai tie ērtā veidā pārlicinātos, vai to rīcība attiecībā pret līgumsodu piemērošanas kārtību netiek pakļauta NTPAL noteiktajiem aizliegumiem.⁶ KP izstrādātais pašnovērtējuma rīks ir pieejams tiešsaistē⁷ un to var izmantot jebkurš no lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem.
- 6 Aptaujā par NTPAL darbības novērtējumu praksē piegādātāju un pircēju attiecībās pirms un pēc NTPAL stāšanās spēkā⁸ KP konstatēja, ka piegādātāji, baidoties no iepircēju rīcības, klusē un neziņo par negodīgas tirdzniecības prakses īstenošanu no iepircēju puses, neatklājot problemātiku nedz asociācijām, nedz KP. Tāpēc efektīvas uzraudzības un kontroles nodrošināšanai ar **mērķi** pārlicināties par atsevišķu mazumtirgotāju NTPAL noteikumu ievērošanu sankciju piemērošanā pēc individuāli adresētām vēstulēm KP veic izpēti tirgus uzraudzības formā.
- 7 Tirgus uzraudzības mērķa sasniegšanai KP organizēja mazumtirgotāju aptauju, kur tie veica pašnovērtējumu par KP identificēto iespējamo risku novēršanu sadarbībai ar piegādātājiem, piemērojot sankcijas par līgumu noteikumu pārkāpumu. KP analizēja līgumu noteikumus un izvērtēja, vai mazumtirgotāji ir veikuši izmaiņas līgumu nosacījumos pēc 07.02.2023. KP vēstuļu saņemšanas, kurā mazumtirgotāji tika aicināti uzlabot līguma noteikumus, lai tie būtu nepārprotami un skaidri abām iesaistītajām pusēm, turklāt arī faktiski izpildāmi. Vienlaicīgi KP veica piegādātāju un piegādātāju asociāciju aptauju, lai novērtētu piegādātāju viedokli par mazumtirgotāju sankciju piemērošanu par līgumu noteikumu pārkāpumiem. Informācija tika saņemta no deviņiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem un piegādātāju asociācijām.

---

⁶ KP. Konkurences padome izstrādā pašnovērtējuma rīku iepircējiem godīgas tirdzniecības prakses novērtēšanai un pamatotu līgumsodu piemērošanai. 27.02.2023. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/konkurences-padome-izstrada-pasnovertejuma-riku-iepircejiem-godigas-tirdzniecibas-prakses-novertesanai-un-pamatotu-ligumsodu-piemerosanai>

⁷ Pieejams: <https://forms.gle/yjbfyY935ZVKiYUw5>

⁸ Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/kp-piegadataji-nejutas-aizsargati-no-negodigas-tirdzniecibas-prakses-ko-isteno-iepirceji>

I. NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

- 8 Saskaņā ar NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punktu pircējam, sadarbojoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, ir aizliegts noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu. Vienlaicīgi saskaņā ar NTPAL 5. panta pirmajā daļā ietverto ģenerālklausulu pircējam pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem ir aizliegts veikt darbības, kas ir pretrunā ar godīgu tirdzniecības praksi un neatbilst prasībām par labu ticību un godprātību darījumos.
- 9 Norādāms, ka NTPAL aizsargā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājus no pircēju radītās negodīgās tirdzniecības prakses, jo lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē bieži trūkst līdzsvara starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju spēju aizstāvēt savas intereses. Vienlaicīgi norādāms, ka noteikti prakses veidi var būt klaji negodīgi, pat ja abas puses par tiem ir vienojušās.⁹
- 10 NTPAL piemērošanas vadlīnijās¹⁰ skaidrots, ka tiesību normā nav uzskaitīti konkrēti sodoša rakstura tiesiskie līdzekļi. Līdz ar to sankcijas tiesību normas izpratnē saprotamas to plašākajā nozīmē gan kā līgumsods, soda nauda, procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu raksturu. Konkrētās tiesību normas kontekstā par vispārēju principu ir atzīstams, ka sankcijām, kuras paredz vai piemēro pircējs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām ar konkrēto darījuma (atsevišķu tā noteikumu) pārkāpumu un paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un pircējs tās nedrīkst izmantot, lai gūtu regulāru un paredzamu peļņu.
- 11 Vieglākai uztveramībai arī sankciju pēcuzraudzības ziņojumā tiek ietverts skaidrojums par civiltiesisko regulējumu attiecībā uz sankciju piemērošanu, kā arī skaidrota atšķirība starp vispārējo regulējumu un speciālo regulējumu.

1.1. CIVILTIESISKAIS REGULĒJUMS

- 12 Civillikuma (turpmāk – CL) tiesiskais regulējums salīdzinājumā ar NTPAL tiesisko regulējumu ir vispārējais tiesiskais regulējums. Tas ir atbilstoši arī judikatūrā nostiprinātām atziņām. CL regulējums ir tikai viens no pārbaudes elementiem, lai noteiktu, vai līgumsods atbilst NTPAL regulējumam, jo līgumsods var izrādīties netaisnīgs pat tad, ja tas formāli ir atbilstošs CL 1716. panta normām¹¹.
- 13 Nosakot piemērojamās sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu taisnīgo apmēru, KP papildus ņem vērā vispārīgo civiltiesisko regulējumu, t. i., CL

---

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/633 (2019. gada 17. aprīlis) par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē. Oficiālais Vēstnesis L 111, 25.4.2019, 1. apsvērums. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/633/oj>

¹⁰ KP. Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanas vadlīnijas. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/9853/download>

¹¹ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 18. punkts.

regulējumu par līgumsodiem. Līgumsoda apmērs saskaņā ar CL 1716. panta trešo daļu par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 % no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra.

- 14 Attiecībā uz līgumsodu par saistību neizpildi vispār tā taisnīgums un pamatotība tiek vērtēta katrā konkrētā gadījumā, izvērtējot individuālos apstākļus, ņemot vērā, ka, pamatojoties uz CL 1716. panta otro daļu, līgumsoda apmērs par saistību neizpildi vispār neparedz līgumsoda konkrēta apmēra ierobežojumu. Taču, paredzot līgumsodu par neizpildi vispār, ir jāievēro, ka tā ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, kuru nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošu maksājumu vai devumu veidā. Turklāt līgumsods par saistību neizpildi vispār ir jāskata kopsakarā ar CL 1718. pantu, kas nosaka, ka kreditors var izvēlēties prasīt līgumsodu vai līguma izpildīšanu, bet, izvēlēties samaksu, tas nevar vairs prasīt līguma izpildīšanu, un otrādi. Ja vien atbilstoši CL 1720. panta pirmajai daļai nav pielīgts kumulatīvs līgumsods. Sankciju taisnīguma un pamatotības pierādīšanas nasta ir pircējam.
- 15 CL ierobežo līgumsoda noteikšanu pieaugošā vai atkārtotu maksājumu veidā, kā arī tā piemērošanu pieaugošā apmērā, nosakot 10 % robežu.¹² Likumdevēja izvēle līgumsoda izteikšanai procentuālā formā nenozīmē, ka līgumsods var tikt izteikts vienīgi procentuāli. Tas var tikt noteikts gan konkrētā summā, procentu veidā vai citādi, ievērojot CL 1716. panta trešajā daļā noteikto robežu.¹³
- 16 Tiesību doktrīna nošķir līgumsodu "par neizpildi vispār" un līgumsodu "par pilnīgu neizpildīšanu laikā".¹⁴ Vienlaicīgi norādīts, ka līgumsoda apmērs par saistības neizpildi vispār var būtiski atšķirties no līgumsoda apmēra par neizpildīšanu laikā (pēdējais parasti būs mazāks).¹⁵ Iepriekš minētais tiek skaidrots ar CL 1720. panta 2. punkta noteikumiem, kas nosaka, ka kreditors var prasīt kā līgumsodu, tā arī līguma izpildīšanu, ja līgumsods bijis norunāts ne tik daudz par neizpildīšanu vispār, kā par neizpildīšanu īstā laikā. Attiecīgi CL 1720. panta 1. punkts nosaka kreditora tiesības prasīt kā līgumsodu, tā arī līguma izpildīšanu, ja tieši tā bijis norunāts. Savukārt CL 1719. pants nosaka, ka līgumsoda cietējs nevar izvēlēties starp līguma izpildīšanu un līgumsoda samaksu, jo saskaņā ar CL 1718. panta noteikumiem tieši kreditoram ir noteiktas tiesības izvēlēties starp līgumsoda samaksu vai līguma izpildīšanu. Taču arī ar kumulatīvu vienošanos, pielīgstot līgumsodu par neizpildi vispār kopā ar pienākumu maksāt līgumsodu arī izpildīt galveno saistību, gadījumā nav atļauts apiet CL 1716. panta trešajā daļā noteikto 10 % ierobežojumu, ja šāda līgumsoda mērķis bija nodrošināties pret saistību neizpildi termiņā.¹⁶
- 17 Civiltiesībās līgumsods ir atzīts par saistību pastiprinājumu, tāpat ir atzīts, ka šāds tiesību instruments var pildīt vairākas funkcijas: (1) zaudējumu

¹² Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta apkopojums "Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā", 72. lpp. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas>

¹³ Kārklīšs J., Buls L., Līgumsoda reforma. Jurista Vārds, 03.12.2013., Nr. 49 (800).

¹⁴ Turpat

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Turpat.

kompensēšana, (2) prevencija un (3) sodīšana.¹⁷ Kaut gan civiltiesībām vispārīgi raksturīga līgumu slēgšanas brīvība, taču arī civiltiesībās līgumu brīvība nenozīmē visatļautību un jāievēro ekvivalences princips, t. i., katram savas tiesības jāīsteno labā ticībā un viņš nedrīkst nepamatoti iedzīvoties uz cita rēķina.¹⁸ Līdz ar to CL 1717. panta noteikumi, kas nosaka, ka līgumsods nav aprobežots ar zaudējumu lielumu, kādi paredzami no līguma neizpildīšanas, ir jālasa kopsakarā ar noteikumiem, kas nosaka, ka līgumsodam jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei. Tāpēc, kā tas tiek norādīts tiesību doktrīnā, 100% nav samērīga un tiesiska līgumsoda apmērs.¹⁹ Attiecīgi jau sākotnēji nelikumīga, CL 1717. panta noteikumiem neatbilstoša līgumsoda noteikums nav izpildāms, un tā izpildīšanu nevar prasīt.²⁰

- 18 Pastāv vismaz šādi līdzekļi, kā minēto ekvivalenci nodrošināt: (1) zaudējumu piedziņas tiesības, (2) likumiskie procenti par sveša kapitāla lietošanu, (3) nozaru rentabilitāte (kapitāla pelnītspēja), tas ir, cik lielu peļņu nes ieguldītie līdzekļi.²¹ Apkopojumā "Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā" uzsvērts, ka norādes par zaudējumu pierādīšanas grūtībām liecina vai par nevēlēšanos prasītājam sevi apgrūtināt, vai par to, ka zaudējumu īstenībā nemaz nav, tie jau sen segti ar procentiem. Likumiskie procenti par sveša kapitāla lietošanu kompensē iespējamus zaudējumus un mazina pārkāpuma sekas naudas maksājumos. Attiecībā uz nozaru rentabilitāti norādīts, ka kopš 2005. gada ražošana uzrāda rentabilitāti ap 8 %.²²
- 19 Papildus minētajiem kritērijiem, kas nodrošina ekvivalenci, tiesu praksē ir atrodamī arī citi apsvērumi, kas tiek ņemti vērā, izvērtējot prasītā līgumsoda samērīgumu. Piemēram, pārkāpuma un radīto ekonomisko seku izvērtēšana,²³ līgumsoda piemērotāja rīcība, kas ietekmē līguma noteikumu pārkāpumu, izvērtēšana²⁴ un pušu tiesisko attiecību apsvēršana speciālo tiesību normu kontekstā.²⁵
- 20 Nosakot līgumsoda apmēru, ikviens darījuma partneris (tostarp, ja tam piemīt iepirkuma vara) ir tiesīgs paredzēt visu iespējamo negatīvo seku kompensēšanu no darījuma partnera pārkāpumiem, kā arī nodrošināt līgumsoda preventīvu iedarbību uz darījuma partnera rīcību, lai nodrošinātu savas ekonomiskās intereses. Kā jau Augstākās tiesas Senāts (turpmāk – AT Senāts) skaidroja, ir būtiski novērst tieši netaisnīgu līgumsoda apmēru un piemērošanu, proti, to, ka līgumsods kļūst par patstāvīgu ekonomiskā labuma gūšanas instrumentu vai nodrošina parastās darījuma attiecībās neraksturīgu viena darījumu partnera ērtību līmeni nesamērīgi ar otra

---

¹⁷ Torgāns K., Līgumsods nosakāms konkrētā summā. Jurista Vārds, 29.01.2013., Nr. 4 (755).

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Turpat.

²⁰ Kārklīņš J., Buls L., Līgumsoda reforma. Jurista Vārds, 03.12.2013., Nr. 49 (800).

²¹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta apkopojums "Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā", 17.-18. lpp. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas>

²² Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta apkopojums "Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā", 18. lpp.

²³ Turpat, 20. lpp.

²⁴ Turpat, 24. lpp.

²⁵ Turpat.

darījuma partnera pārkāpumiem.²⁶

1.2. NTPAL KĀ SPECIĀLAIS REGULĒJUMS

- 19 Atbilstoši NTPAL 4. panta pirmās daļas noteikumiem KP ir atbildīga par NTPAL izpildi un kontroli. Taču NTPAL kā speciālās tiesību normas tulkošanā KP iepriekš atsaucās uz CL kā vispārējo tiesību normu, jo CL normām nozīme ir tiktāl, cik NTPAL neaptver attiecību noregulējumu starp pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem.
- 20 Saskaņā ar Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9. panta sestās daļas 2. punktu, ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma. Lai nodrošinātu NTPAL izpildi un kontroli saistībā ar sankciju piemērošanu, KP skaidro NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punkta noteikumu piemērošanas robežas, ņemot vērā NTPAL 2. pantā noteikto mērķi aizliegt negodīgu tirdzniecības praksi visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē, kā arī nepārtikas preču mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem.
- 21 Saistībā ar līgumsoda apmēra taisnīgumu un pamatotību Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma (turpmāk – NMPAL) kontekstā AT Senāts atzina, ka "līgumsods var izrādīties netaisnīgs pat tad, ja tas formāli ir atbilstošs CL 1716. panta normām". Ņemot vērā, ka NMPAL tiesību normas tika pārņemtas arī NTPAL, AT Senāta atziņas NMPAL kontekstā ir vienlīdz attiecināmas arī uz NTPAL un ir ņemamas vērā arī šobrīd.
- 22 AT Senāts norādīja, ka, vērtējot līgumsoda samērīgumu gadījumā, kad nav piemērojama CL 1716. panta trešā daļa, ir jāvērtē līgumsoda samērīgums ar pārkāpumu. Vienlaicīgi AT Senāts norādījis, ka "samērīguma vērtējumā var vērtēt tos apstākļus, kurus atbilstoši CL būtu jāvērtē tiesai gadījumā, ja pušu starpā izceltos civiltiesisks strīds. CL 1724.¹ pants paredz: tiesa samazina pieprasīto līgumsodu līdz saprātīgam apmēram, ja tas ir pārmērīgs, salīdzinot ar neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildīšanas radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus. Ja līdzēji vienojušies, ka līgumsoda samaksa atsvabina šā soda cietēju no procentiem un augļiem, kas no viņa pienākas, kā arī zaudējumu atlīdzības, tad samazinātā līgumsoda apmērs nedrīkst būt mazāks par otram līdzējam nodarītajiem zaudējumiem."²⁷
- 23 AT Senāts norādīja, ka CL 1724.¹ pantā vērtējamo apstākļu loks ir atvērts, "ņemot vērā citus apstākļus". Tātad var apskatīt ne vien saikni un samēru ar radītajiem zaudējumiem, bet darījuma dalībnieku attiecības kopumā gan no juridiskā, gan ekonomiskā viedokļa. Līgumsods ir netaisnīgs tad, ja, skatot līguma attiecības, arī faktisko izpildes praksi kopumā, redzams, ka līgumsods ir nesamērīgs iepretim pieļautajam pārkāpumam un iespējamam

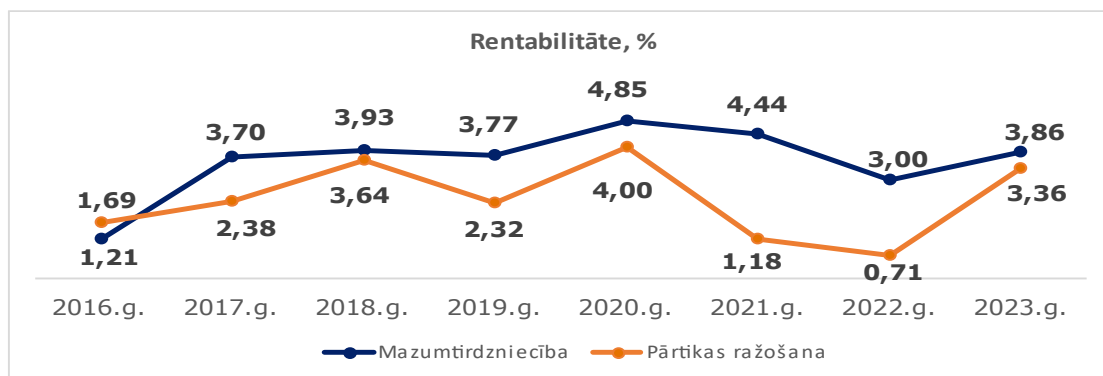
²⁶ 19.12.2023. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-463/2023, 8. punkts.

²⁷ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 18. punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/469454.pdf>

radītajiem zaudējumiem. Jāņem vērā apstākļi, kādos pusei jāpilda saistības, par kuru pārkāpumu piemērots līgumsods. "Ja vienai pusei ir manāmi grūtāk pildīt savas saistības, ja tai ir jāpanes netaisnīgs risku sadalījums, ja faktiskā izpilde parasti ir ērta tikai vienai pusei, ja līgumsodu sistēma, ievērojot attiecīgās nozares specifiku u. tml., ir pastāvīgs papildu peļņas avots vienai līguma pusei – tas viss var ietekmēt vērtējumu par to, vai līgumsods attiecīgā situācijā ir samērīgs ar pārkāpumu."²⁸ Vienlaikus norādāms, ka NTPAL pārkāpumu veido arī paša soda noteikšanas metodika, kas ļauj mazumtirgotājam patvaļīgi interpretēt sankciju apmēru²⁹, tādējādi sankciju piemērošanas noteikumiem ir jābūt skaidri saprotamiem un ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu.

- 24 KP jau norādīja, ka ņemot vērā, ka rentabilitāte ir objektīvi izmērāms rādītājs, kas nodrošina ekvivalences principa ievērošanu, t. i., pienākumu katram savas tiesības īstenot labā ticībā un aizliegumu nepamatoti iedzīvoties uz cita rēķina, KP ieskatā, tā var kalpot par vienu no līgumsoda apmēra samērīguma izvērtēšanas kritērijiem. Ņemot vērā nozaru rentabilitātes rādītājus, t. i., kapitāla pelnītspēju, KP ieskatā, maksimālais pieļaujamais līgumsods par saistību neizpildi vispār nedrīkst pārsniegt konkrētā pircēja rentabilitātes rādītājus jeb kapitāla pelnītspēju, un šāds līgumsoda apmērs pildītu gan preventīvu, gan sodīšanas funkciju.³⁰
- 25 Piemēram, Latvijas lielākiem uzņēmumiem pārtikas preču mazumtirdzniecībā³¹ no 2016. gada līdz 2023. gadam vidējais rentabilitātes rādītājs ir bijis 3,59 %, un pārtikas ražošanā³² attiecīgajā periodā rentabilitātes rādītājs bija 2,41 % (skat. 1. attēlu). Līgumsoda apmērs, kas vairākkārt pārsniegtu attiecīgajā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdes posmā iespējamu peļņu no ieguldītiem līdzekļiem, nevarētu tikt uzskatīts par taisnīgu un pamatotu NTPAL izpratnē.

1. attēls. Rentabilitātes rādītāji dažādos lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes posmos, %

Avots: KP izstrādāts, izmantojot publiski pieejamo informāciju

²⁸ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 18. punkts.

²⁹ Turpat, 23. punkts.

³⁰ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 24. rindkopa

³¹ Dati par 12 līdz 16 pēc apgrozījuma lielākiem komersantiem attiecīgajā pārskata gadā, izslēdzot ekstrēmos datus no datu kopas.

³² Dati par 30 pēc apgrozījuma lielākiem komersantiem attiecīgajā pārskata gadā.

- 26 Kā iepriekš minēts, līgumsods civiltiesībās ir atzīts par saistību pastiprinājumu, tāpat ir atzīts, ka šāds tiesību instruments var pildīt vairākas funkcijas: (1) zaudējumu kompensēšana, (2) prevencija un (3) sodīšana.³³ Civiltiesību doktrīnā arī norādīts, ka līgumsods ir tiesību institūts ar divējādu dabu, t. i., saistību pastiprinājums, kamēr saistība vēl nav pārkāpta, un atbildības izpausme, kad saistība ir pārkāpta.³⁴ Taču darījumu attiecībām starp pircējiem un piegādātājiem nepiemīt civiltiesībām vispārīgi raksturīgā līgumu slēgšanas brīvība. Attiecīgi zaudējumu kompensēšanas funkcijas pildīšanai taisnīgāk būtu izmantot zaudējumu atlīdzināšanas institūtu, nevis līgumsoda institūtu. Ņemot vērā, ka tiesību doktrīnā³⁵ ir skaidri norādīts, ka līgumsodu CL atļauj piemērot daudz vieglāk nekā zaudējumu atlīdzināšanas līdzekli, vieglāka aizsardzības līdzekļa izmantošana pircēju attiecībās ar piegādātājiem būtu pretrunā NTPAL jēgai. It īpaši zaudējumu atlīdzināšanas institūta izmantošana būtu taisnīga pret piegādātājiem, jo NTPAL mērķis ir aizliegt negodīgu tirdzniecības praksi visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē, kā arī nepārtikas preču mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem.
- 27 Civiltiesiskajās attiecībās zaudējumu atlīdzības saņemšanai no piegādātāja pircējam ir jāpierāda trīs kritēriji: prettiesiska piegādātāju rīcība, ar līguma pārkāpumu nodarīts zaudējumu apmērs un cēloņsakarība starp pirmajiem diviem. Līdz ar to, KP ieskatā, arī pieprasot zaudējumus par līguma noteikumu neievērošanu, līgumsoda institūta ietvaros, pircējam ir jābūt zaudējumu pierādīšanas pienākumam. Citādāk, ņemot vērā, ka starp pircējiem un piegādātājiem nepastāv līdztiesīgu līgumslēdzēju attiecības un "baiļu faktora" ietekmē piegādātāji apmaksātu tiem izrakstītus rēķinus pat tad, kad tie nepiekrīt līgumsoda apmēram, jo tiem ir bail, ka līdz ar tiesvedības uzsākšanu spēcīgākā puse, t. i., pircējs, var izbeigt komerciālās attiecības³⁶.
- 28 Attiecībā uz CL noteiktām tiesībām pircējiem izvēlēties sev izdevīgākos variantus līgumsoda samaksai un līguma izpildīšanai KP norāda, ka šāda rīcības brīvība līgumos, kas parakstīti starp pircējiem un piegādātājiem būtu pretrunā ar NTPAL mērķi. Ņemot vērā "baiļu faktoru"³⁷, kura ietekmē

---

³³ Torgāns K., Līgumsods nosakāms konkrētā summā. Jurista Vārds, 29.01.2013., Nr. 4 (755).

³⁴ Torgāns K., Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 115. lpp.

³⁵ Kārklīšs J., Buls L., Līgumsoda reforma. Jurista Vārds, 03.12.2013., Nr. 49 (800)

³⁶ Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē. COM/2014/0472 final. 7. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

³⁷ Eiropas Komisija. Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par uzņēmumu savstarpēju negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas apgādes ķēdē. Briselē, 29.1.2016. COM(2016) 32 final. 6. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0032&from=EN>; Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē. COM/2014/0472 final. 7. lpp.

lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem būtu jāparaksta līgumi ar tiem neizdevīgiem nosacījumiem, šādu sankciju noteikumu piemērošana par līguma noteikumu pārkāpumu būtu netaisnīga un nepamatota NTPAL izpratnē.

- 29 NTPAL piemērošanas vadlīnijās par netaisnīgām un nepamatotām sankcijām par darījuma noteikumu pārkāpumu, ievērojot labas ticības principu, cita starpā uzskatāmas:
- sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu, par kuru nav vainojams piegādātājs;
  - sankcijas par gadījumiem, kuru iestāšanās ir atkarīga no paša pircēja;
  - divu sankciju piemērošana saistībā ar vienu un to pašu darījuma noteikuma pārkāpumu.³⁸
- 30 Vienlaicīgi nav pieļaujams sankciju mehānismu izmantot kā paredzamus regulārus maksājumus un gadījumos, kad sankcijas acīmredzami tiek izmantotas kā papildu peļņas avots, tās tiks uzskatītas par netaisnīgām un nepamatotām.
- 31 KP jau norādījusi³⁹, ka par nepamatotām un netaisnīgām sankcijām būtu uzskatāmas tādas sankcijas, kas tiek piemērotas atšķirīgi atkarībā no preces realizēšanas veida (akcijas un ārpus akcijas preces). Sankciju noteikšanas noteikumiem jābūt vienlīdzīgiem attiecībā uz līguma noteikumu pārkāpumiem abos gadījumos – gan tad, ja tie attiecas uz akcijas precēm, gan arī tad, ja tie attiecas uz precēm, kuras paredzēts realizēt ārpus akcijas.
- 32 Iepriekš veiktajā tirgus uzraudzībā KP secināja, ka mazumtirgotāji par pasūtāmo preču apjomiem neveic plānošanu nedz akcijas, nedz ārpus akcijas pasūtāmajām precēm. Līdz ar to secināms, ka faktiski mazumtirgotāji nav ierobežoti piemērot šīs sankcijas atkārtoti par to pašu pasūtīto, bet nepiegādāto preču daudzumu.⁴⁰ Ņemot to vērā, mazumtirgotāju prakse, kas piekopj atkārtotu līgumsodu piemērošanu par nepiegādātām precēm, nevar tikt uzskatīta par taisnīgu un pamatotu. It īpaši loģistikas ķēdes pārrāvumu, kad transporta pārvadājumu ierobežošana ietekmē arī preču pieejamību tirgū, atkārtota līgumsodu piemērošana par nepiegādātām precēm ir netaisnīga un nepamatota.
- 33 Līdz šim, vērtējot sankciju taisnīgumu un pamatotību par līgumu noteikumu pārkāpumiem, KP ņēmusi vērā atbildības samērīgumu sadarbības līgumos starp pircēju un to piegādātājiem, vērtējusi pircēja rīcību, kas ietekmē

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

³⁸ Konkurences padome. Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanas vadlīnijas, 82. punkts.

³⁹ Turpat, 80. punkts.

⁴⁰ KP Tirgus uzraudzības "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanu COVID-19 ārkārtējās situācijas laikā" noslēguma ziņojums, 82. punkts. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/1191/download>

līguma noteikumu pārkāpumu no piegādātāju puses,⁴¹ kā arī veikusi līguma noteikumu, kas regulē sankciju noteikšanu, vērtējumu⁴².

II. SANKCIJAS PAR LĪGUMA NOTEIKUMU PĀRKĀPUMU

- 34 Sankciju TU, pētot starp mazumtirgotājiem un to piegādātājiem noslēgtos līgumu noteikumus un informāciju par līgumsodu piemērošanu, KP konstatēja līgumu noteikumu un līgumsodu piemērošanas riskus atbilstoši NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punkta un 6. panta 5. punkta, kā arī NTPAL 5. panta pirmajā daļā ietvertās ģenerālklausulas noteikumiem (sk. Tabulā Nr. 1).

Tabula Nr. 1

KP konstatētie riski
1. Sankciju piemērošanas noteikumu atšķirības akcijas un ārpus akcijas precēm
2. Definīcijas, kuros gadījumos līgumsods varētu tikt uzskatīts par vairāku līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu, trūkums
3. Sankciju augstākās robežas norādīšana līgumos un skaidru noteikumu pārkāpuma apstākļu un līgumsodu taisnīguma un pamatotības vērtēšanai trūkums
4. Līgumu neizpildīšana tiek vērtēta kā līgumu neizpildi vispār, nevis kā līgumu neizpildīšanu īstā laikā (termiņā)
5. Nav pienācīgi paredzēta kārtība saziņai gadījumos, kad lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nevar nodrošināt preču piegādi
6. Daudzpusējo līgumu un līgumu, kas noslēgti starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju, noteikumi rada riskus atbilstībai NTPAL noteiktajam
7. Pircēju līgumsodu piemērošanas tendence
8. Pircēju piemērotais sankciju apmērs piegādātājiem

- 35 Attiecībā uz Tabulā Nr. 1 norādītiem riskiem KP lūdza atsevišķus mazumtirgotājus vērtēt, vai attiecīgais risks šobrīd attiecas, nedaudz attiecas vai vispār neattiecas uz to sadarbību ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Vienlaicīgi KP lūdza sniegt informāciju par mazumtirgotāju veiktajām darbībām risku novēršanai un atsūtīt spēkā esošos līgumus ar piegādātājiem.

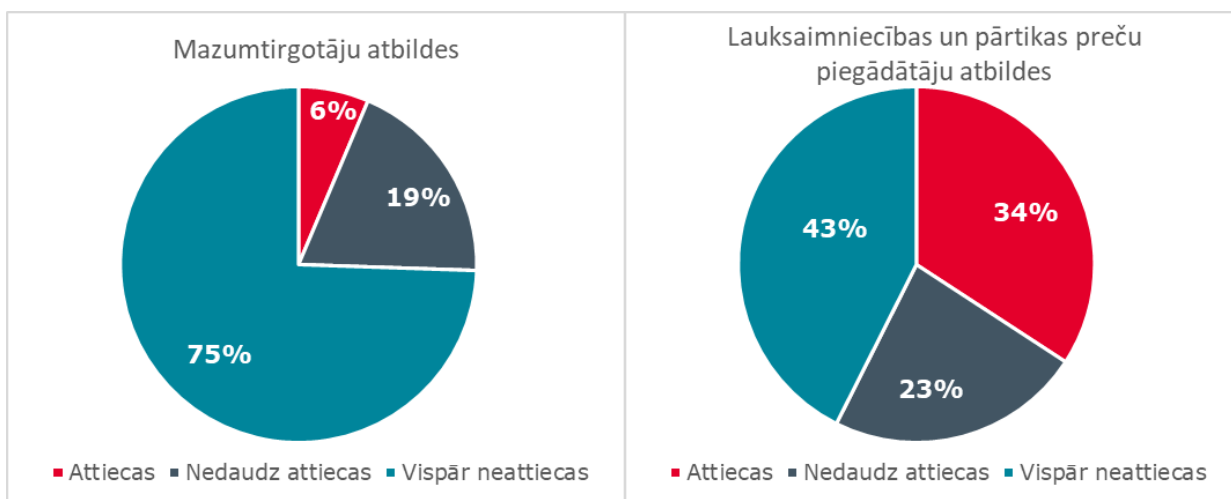
⁴¹ KP 09.03.2018. lēmums Nr. E02-4 lietā Nr. TL\5-11\17\1 "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta pārkāpumu SIA "Baltstor" un SIA "Lenoka" darbībās, 179. punkts. Pieejams: https://lemumi.kp.gov.lv/files/lemumu_pielikumi/hEcFwJvo5B.pdf

⁴² KP 09.03.2018. lēmums Nr. E02-4 lietā Nr. TL\5-11\17\1 "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta pārkāpumu SIA "Baltstor" un SIA "Lenoka" darbībās, 34.-48. punkts; KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads.

- 36 Savukārt KP veiktajā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un piegādātāju asociāciju aptaujā, kas bija pieejama gan aizpildīšanai tiešsaistē anonīmi, gan sniedzot atbildes uz KP informācijas pieprasījumiem, lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem bija iespēja novērtēt, cik lielā mērā uz tiem un to pircējiem ir attiecināmi Sankciju TU KP konstatētie riski. Vienlaicīgi KP lūdza novērtēt katra mazumtirgotāja veiktās darbības attiecībā uz sankciju piemērošanu par līgumu noteikumu pārkāpumiem. No deviņām lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un piegādātāju asociāciju saņemtajām atbildēm piecas bija anonīmas, kas norāda uz "baiļu faktora"⁴³ klātbūtni lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju, tostarp mazumtirgotāju, attiecībās.
- 37 Apkopojot mazumtirgotāju sniegto pašnovērtējumu, cik lielā mērā Sankciju TU konstatētie riski šobrīd attiecas uz to sadarbību ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem, un salīdzinot mazumtirgotāju sniegto informāciju ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju sniegtajām atbildēm par šiem mazumtirgotājiem, KP konstatē būtiskas atšķirības. 75 % gadījumos mazumtirgotāji uzskata, ka konstatētie riski uz tiem vispār neattiecas, 19 % gadījumos – ka nedaudz neattiecas un tikai 6 % gadījumos – ka KP konstatētie riski uz tiem attiecas. Savukārt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji 43 % gadījumos uzskata, ka KP konstatētie riski uz šiem mazumtirgotājiem vispār neattiecas, 23 % gadījumos – ka nedaudz neattiecas un 34 % gadījumos – ka KP konstatētie riski uz šiem mazumtirgotājiem attiecas (sk. 2. attēlu). Tātad krietni vairāk gadījumos mazumtirgotāji uzskata, ka KP Sankciju TU konstatētie riski pēc izmaiņām, ko tie veikuši pēc 07.02.2023. KP vēstuļu saņemšanas, uz tiem vispār neattiecas, kamēr lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji uzskata, ka konstatētie riski vēl joprojām attiecināmi uz šiem mazumtirgotājiem.

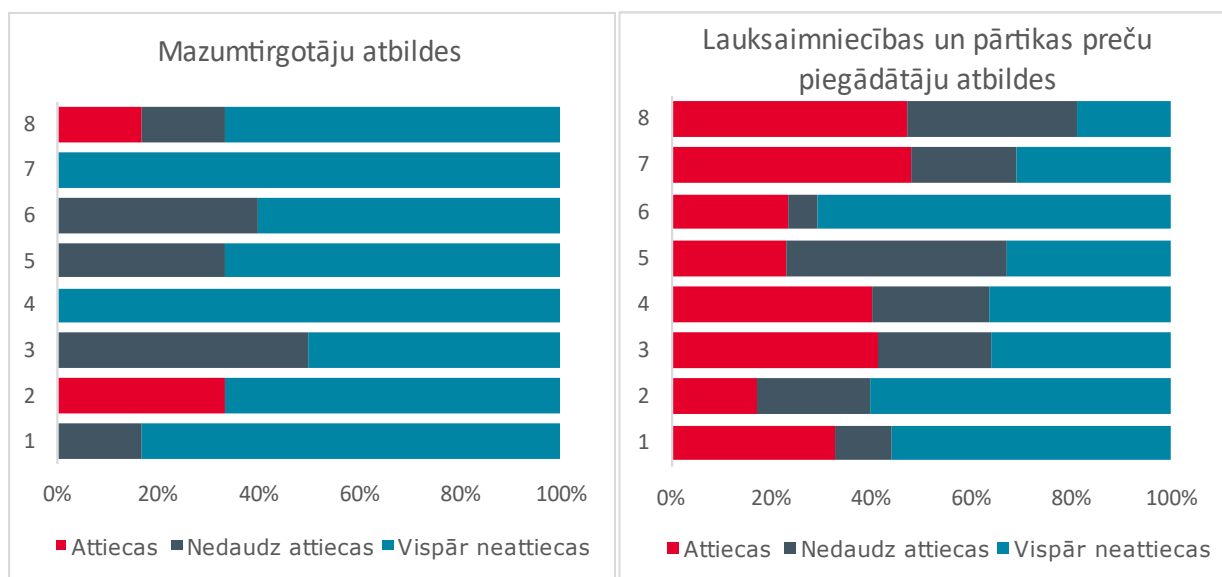
⁴³ Eiropas Komisija. Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par uzņēmumu savstarpēju negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas apgādes ķēdē. Briselē, 29.1.2016. COM(2016) 32 final. 6. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0032&from=EN>; Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē. COM/2014/0472 final. 7. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

2. attēls. **Mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju atbildes par riskiem sankciju piemērošanā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot mazumtirgotāju un piegādātāju sniegto informāciju

- 38 Mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju pastāvošo risku novērtēšana atšķiras visiem KP Sankciju TU konstatētiem riskiem (sk. 3. attēlu). Vislielākās atšķirības par KP Sankciju TU konstatētiem riskiem attiecas uz pircēju līgumsodu piemērošanas tendenci; līgumsodu augstākās robežas norādīšanu līgumos bez skaidriem noteikumiem pārkāpuma apstākļu un līgumsodu taisnīguma un pamatotības vērtēšanas; līgumu noteikumu tulkošanu par labu līgumu neizpildei vispār nekā par līgumu neizpildīšanu īstā laikā (termiņā).

3. attēls. **Mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju to sadarbībā pastāvošo risku novērtējums sankciju piemērošanā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot mazumtirgotāju un piegādātāju sniegto informāciju

- 39 Atšķirības mazumtirgotāju, lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju viedokļos ir arī par līgumu noteikumu atšķirību akcijas un ārpus akcijas

precēm, līgumu noteikumos paredzēto saziņu gadījumā, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nevar nodrošināt preču piegādi, kā arī par daudzpusējo līgumu un līgumu, kas noslēgti starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju, noteikumu atbilstību NTPAL noteiktajam.

- 40 Gan mazumtirgotāji, gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji atzīst, ka to starpā noslēgtajos līgumos joprojām nav definīcijas, kuros gadījumos līgumsods varētu tikt uzskatīts par vairāku līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu. Vienlaicīgi, gan mazumtirgotāju, gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ieskatā, mazumtirgotāju piemērotais sankciju apmērs piegādātājiem par preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā būtu vērtējams kā ekonomiski nozīmīgs.
- 41 Visi apzinātie mazumtirgotāji, veicot pašnovērtējumu, norādīja, ka tie pārskatīja sadarbības noteikumus ar saviem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem, kā arī parakstīja ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem vienošanos vai vienpusēji uzņēmušies labvēlīgākus sankciju piemērošanas noteikumus pēc KP sniegtajām atziņām Sankciju TU.
- 42 Daļa lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju atzinīgi vērtē KP veikto Sankciju TU un tajā sniegtās atziņas, uz kuru pamata mazumtirgotāji veica līgumu noteikumu izmaiņas. Taču daļa no sniegtajām atbildēm liecina, ka mazumtirgotāji neveica darbības KP konstatēto risku novēršanai vai to veiktās darbības, lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ieskatā, nav bijušas pietiekamas, lai šos riskus novērstu.

III. LĪGUMU NOTEIKUMI

- 43 Ņemot vērā konstatētās risku novērtēšanas atšķirības mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju sniegtajās atbildēs, KP šajā sadaļā veic katra riska izvērtēšanu atbilstoši mazumtirgotāju KP iesniegtiem līgumu vai vienpusēju apņemšanos noteikumiem. Vispirms KP aplūko noteikumus, par kuriem ir vislielākās atšķirības viedokļos. Tad KP aplūko noteikumus, uz kuru problemātiku norāda gan mazumtirgotāji, gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji.

3.1. LĪGUMSODU PIEMĒROŠANAS TENDENCE

- 44 Sankciju TU KP secināja, pircēju līgumsodu piemērošanas tendence neliecina, ka mazumtirgotāju piemērotie līgumsodi par preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā pildītu prevencijas funkciju, bet drīzāk ir kā paredzami regulāri maksājumi, jo gadu no gada to apmērs īpaši nemainās. KP norādīja, ka, pieprasot zaudējumu kompensēšanu par līguma noteikumu neievērošanu līgumsoda institūta ietvaros, pircējam ir jābūt zaudējumu pierādīšanas pienākumam.⁴⁴

---

⁴⁴ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads., 130. punkts

- 45 Mazumtirgotājiem savās atbildēs par līgumsodu piemērošanas tendenci norāda, ka tie līgumsodus piemēro, lai īstenotu preventīvas funkciju⁴⁵. Mazumtirgotāji norāda, ka to piemērotie sankciju apmēri samazinājās, kas arī liecina par to īstenotu preventīvas funkciju. Vienlaicīgi mazumtirgotāji norāda, ka to piemēroto sankciju apmērs ir samērīgs pret zaudējumiem, kādi rodas no līgumsaistību neizpildes no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju puses. Daži mazumtirgotāji norāda, ka tie ievieša prognozes un faktiskās izpildes vērtēšanu sankciju taisnīgākai piemērošanai.
- 46 KP konstatē, ka sešu aptaujāto mazumtirgotāju piemērotais sankciju apmērs piegādātājiem par preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā 2022. gadā palielinājās par 9 % salīdzinājumā ar 2021. gadu, taču 2023. gadā samazinājās par 27 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Analizējot mazumtirgotāju sniegtos datus par sankciju apmēra izmaiņām 2021.–2023. gadā, KP secina, ka visiem, izņemot vienu mazumtirgotāju, sankciju apmērs 2022. gadā palielinājās salīdzinājumā ar 2021. gadu. Savukārt 2023. gadā, neskatoties uz kopējo pozitīvu tendenci sankciju apmēra samazināšanai, divu mazumtirgotāju piemērotais sankciju apmērs ir palielinājies salīdzinājumā ar 2021. gadu.
- 47 Analizējot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un to asociāciju sniegtās atbildes par tiem piemēroto sankciju apmēru, KP secina, ka 2022. gadā sankciju apmērs palielinājās par 31 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Taču 2023. gadā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem piemērotais sankciju apmērs samazinājās par 39 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Līdz ar to konstatējams, ka attiecībā uz norādītajiem sankciju ieņēmumiem mazumtirgotāju pusē un piegādātāju sniegto informāciju attiecībā uz piemēroto sankciju apmēru, abas sadarbības puses norāda uz vienotu tendenci.
- 48 Veicot līgumu un vienpusējo apņemšanos analīzi, KP konstatē, ka analizētajos līgumos mazumtirgotāji nav ieviesuši ieteikumus attiecībā uz zaudējumu pierādīšanas pienākumu pircējam, tostarp mazumtirgotājam, pieprasot zaudējumu kompensēšanu par līguma noteikumu neievērošanu, līgumsoda institūta ietvaros. Vienlaicīgi KP norāda, ka mazumtirgotāju ieviestā prognozēšana un faktiskās izpildes vērtēšana var nebūt pilnvērtīga zaudējumu atlīdzināšanas institūta aizvietošanai ar līgumsoda institūtu sankciju piemērošanas gadījumā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem.

3.2. SANKCIJU AUGSTĀKĀ ROBEŽA UN NOTEIKUMI PĀRKĀPUMA APSTĀKĻU UN LĪGUMSODU TAISNĪGUMA UN PAMATOTĪBAS VĒRTĒŠANAI

- 49 Sankciju TU KP norādīja, ka pircēju un to piegādātāju līgumu noteikumi liecina, ka tajos lielākoties ir norādīta līgumsodu augstākā robeža par jebkuru līguma noteikumu pārkāpumu un norādes, ka mazumtirgotāji vērtēs pārkāpuma apstākļus. Taču līgumos nav skaidru noteikumu, kādi

---

⁴⁵ Sk. Turpat, 16. punktu: Civiltiesībās līgumsods ir atzīts par saistību pastiprinājumu, tāpat ir atzīts, ka šāds tiesību instruments var pildīt vairākas funkcijas: (1) zaudējumu kompensēšana, (2) preventīva un (3) sodīšana.

pārkāpuma apstākļi tiks ņemti vērā un kādas sankcijas piegādātājiem šādos apstākļos tiks piemērotas. Līgumos arī nav noteikumu, kā tiks vērtēts piemēroto līgumsodu taisnīgums un pamatotība katrā konkrētajā gadījumā. Ņemot vērā, ka saistībā ar līgumsoda apmēra taisnīgumu un pamatotību NMPAL kontekstā Augstākās tiesas Senāts atzinis, ka "līgumsods var izrādīties netaisnīgs pat tad, ja tas formāli ir atbilstošs CL 1716. panta normām"⁴⁶, būtu vērtējama pircēju prakse piemērot līgumsodu augstāko robežu par jebkuru līguma noteikumu pārkāpumu.⁴⁷

- 50 Par veiktajām darbībām saistībā ar KP konstatēto risku attiecībā uz līgumsodu augstākās robežas noteikšanas mazumtirgotāju un to lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju noslēgtajos līgumos un skaidru noteikumu trūkumu par pārkāpuma apstākļu vērtēšanu sankciju piemērošanā mazumtirgotāji norāda, ka tie precīzi nosaka katrā gadījumā piemērojamo sankciju, paredz konkrēto procentu vai skaitlisko vērtību par līgumu noteikumu pārkāpumu, kā arī sniedz informāciju par sankciju apmēra samazināšanu.
- 51 Veicot līgumu un vienpusējo apņemšanos analīzi, KP secina, ka mazumtirgotāji pārskatīja sankciju piemērošanas noteikumus un veica tajos izmaiņas. KP norāda, ka mazumtirgotāju veikto izmaiņu sankciju taisnīguma un pamatotības vērtējumu objektīvi varētu veikt, tikai analizējot konkrētus faktiskos apstākļus. Vienlaicīgi KP atgādina, ka sankciju apmēra samērīguma izvērtēšanai katrs tirgus dalībnieks var izmantot KP izstrādātos kritērijus.⁴⁸
- 52 KP secina, ka izmaiņas sankciju piemērošanā attiecas tikai uz sankcijām, ko mazumtirgotāji piemēro saviem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Vienlaicīgi KP secina, ka līgumos sankcijas vērstas galvenokārt pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Kā norādīts tiesu praksē, šādu līgumu parakstīšana būtībā ir samierināšanās ar darījumu sarunās un līguma attiecībās spēcīgākās puses piedāvāto.⁴⁹
- 53 KP ieskatā, mazumtirgotāju veiktās izmaiņas līgumos un vienpusējās apņemšanās tikai daļēji atrisina sankciju taisnīguma un pamatotības vērtēšanas nepieciešamību. Turklāt katrs mazumtirgotājs izvēlējies sev izdevīgāko metodiku sankciju piemērošanā un pārkāpuma apstākļu izvērtēšanā, kas var radīt to lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem grūtības pielāgoties, jo katrs mazumtirgotājs nosaka atšķirīgus nosacījumus. KP ieskatā, iepriekš minētās problēmas var tikt atrisinātas ar vienveidīgu noteikumu ieviešanu sankciju taisnīguma un

---

⁴⁶ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 18. punkts, 10. lpp.

⁴⁷ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 126. punkts.

⁴⁸ Sk. KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 134. punkts; KP izstrādātājs pašnovērtējuma rīku iepircējiem godīgas tirdzniecības prakses novērtēšanai un pamatotu līgumsodu piemērošanai. Pieejams: <https://forms.gle/yjbfyY935ZVKiYUw5>

⁴⁹ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 13. punkts.

pamatotības vērtēšanai, proti, ar vienotu "atskaites punktu" ieviešanu NTPAL.

3.3. LĪGUMU NEIZPILDE VISPĀR VS. LĪGUMU NEIZPILDĪŠANU ĪSTĀ LAIKĀ (TERMIŅĀ)

- 54 Attiecībā uz līgumu noteikumiem, kas paredz sankcijas par līgumu neizpildi vispār, piemēram, par nepareizas preču cenas norādīšanu pavaddokumentos vai par preču nepiegādi noteiktajā piegādes termiņā, Sankciju TU KP norādīja, ka tos var uzskatīt arī par līgumu neizpildīšanu īstā laikā (termiņā). Tāpēc KP norādīja, ka šādās situācijās būtu vērtējams, vai līgumsoda apmērs par šādu līguma noteikumu neizpildi atbilst godīgai tirdzniecības praksei un prasībām par labu ticību un godprātību darījumos.
- 55 Daži no mazumtirgotājiem savās atbildēs par minēto KP konstatēto risku norāda, ka par nepareizas cenas norādīšanu tie nepiemēro sankcijas. Daži mazumtirgotāji uzsver, ka tie nepiemēro līgumsodus, kas ir pieaugoši. Vienlaicīgi mazumtirgotāji norāda, ka par piegādes termiņa kavējumiem salīdzinoši nelieliem pasūtījumiem tie sankcijas nepiemēro. Savukārt par piegādes kavējumiem, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji nebrīdina mazumtirgotājus iepriekš, tie norāda, ka drīkst piemērot līgumsodus. Viens no mazumtirgotājiem norāda, ka atbilstoši vienpusējās apņemšanās noteikumiem par nepareizas cenas norādīšanu tas vairs saviem piegādātājiem sankcijas nepiemēro.
- 56 KP secina, ka ieteikumus attiecībā uz nepareizas preču cenas norādīšanu pavaddokumentos mazumtirgotāji ir ņēmuši vērā. Attiecībā uz sankciju apmēru dažādošanu attiecībā uz līgumu noteikumu neizpildi īstā laikā (termiņā) vai neizpildi vispār KP joprojām uztur aicinājumu mazumtirgotājiem pārskatīt šo nosacījumu redakcijas sadarbības līgumos ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem.

3.4. ATŠĶIRĪBAS AKCIJAS UN ĀRPUS AKCIJAS PRECĒM

- 57 Sankciju TU KP konstatēja, ka vairākos pircēju un piegādātāju līgumos sankciju piemērošanas noteikumi atšķiras akcijas un ārpus akcijas precēm. Tāpēc, lai sekmētu piegādātāju un pircēju sadarbības noteiktību, KP aicināja pircējus, tostarp mazumtirgotājus, ieviest skaidrus un faktiskajai sadarbībai atbilstošus noteikumus par sankciju piemērošanu attiecībā uz akcijas un ārpus akcijas preču piegādi.
- 58 Gan mazumtirgotāji, gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji savās atbildēs norāda, ka, neskatoties uz vēl joprojām pastāvošajiem līgumu noteikumu atšķirīgajiem formulējumiem attiecībā uz akcijas un ārpus akcijas precēm, mazumtirgotāji saviem piegādātājiem piemēro vienādas sankcijas gan akcijas, gan ārpus akcijas precēm.
- 59 Līdz ar to tiek konstatēts, ka mazumtirgotāji par akcijām paredzētu lauksaimniecības un pārtikas preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā saviem piegādātājiem piemēro tādas pašas sankcijas kā par ārpus akcijas precēm.

- 60 Vienlaicīgi KP atgādina, ka NTPAL pārejas noteikumu 2. punkts paredz, ka līgumu, kas tika noslēgti pirms NTPAL izsludināšanas dienas, atbilstība NTPAL prasībām nodrošināma gada laikā pēc tā izsludināšanas dienas, proti, no 20.04.2022. visiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumiem, kā arī nepārtikas preču mazumtirdzniecības līgumiem jābūt pielāgotiem NTPAL noteikumiem.

3.5. SAZIŅA GADĪJUMOS, KAD LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU PIEGĀDĀTĀJS NEVAR NODROŠINĀT PREČU PIEGĀDI

- 61 Sankciju TU KP konstatēja, ka pircēju un to piegādātāju līgumos nav paredzēta skaidra un abām pusēm saprotama kārtība, kādā veidā piegādātājam būtu jāsažinās gadījumā, ja tas nevar nodrošināt preču piegādi. Vienlaicīgi KP konstatēja, ka daļai pircēju un piegādātāju līgumos ir paredzēti vienas līdz trīs nedēļu gari termiņi, lai informētu pircēju atbildīgo personu par neiespējamību veikt piegādi noteiktajā apjomā vai laikā. Tāpēc KP norādīja, ka par taisnīgām un pamatotām nevarētu tikt uzskatītas sankcijas, kas noteiktas par brīdināšanas termiņa neievērošanu, ja brīdināšana par preču nepiegādāšanu līgumā paredzētajā termiņā objektīvi nemaz nav iespējama.⁵⁰
- 62 Mazumtirgotāji savās atbildēs par kārtību, kas paredzēta saziņai gadījumos, kad lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nevar nodrošināt preču piegādi, norāda, ka tie aicina piegādātājus laicīgi ziņot par piegāžu neiespējamību. Savukārt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji norāda, ka mazumtirgotāju ieviestā pasūtījumu prognozēšana nerisina nepiegādes risku problemātiku un līdz ar to arī saziņas problemātiku.
- 63 Veicot līgumu izpēti, KP secina, ka mazumtirgotāju līgumos saprotami ir atrunāta saziņa *force majeure* jeb nepārvaramas varas noteikumu apstākļos.⁵¹ Taču vēl joprojām pastāv neskaidrības attiecībā uz saziņu ārpus nepārvaramas varas apstākļiem, proti, piegādātājiem nav izvēles brīvības paziņot par pasūtījuma apjomu samazināšanu situācijās, kad tie nevar veikt piegādi mazumtirgotāja noteiktajā apjomā. Joprojām⁵² mazumtirgotāju līgumos ir paredzēti nesamērīgi gari paziņošanas termiņi, lai informētu mazumtirgotāja atbildīgo personu par neiespējamību veikt piegādi noteiktajā apjomā vai laikā. Proti, līgumos ir paredzēti vienas līdz trīs nedēļu gari termiņi, lai informētu mazumtirgotāja atbildīgo personu par neiespējamību veikt piegādi noteiktajā apjomā vai laikā.
- 64 Vienlaicīgi KP secina, ka mazumtirgotāju pienākums atbilstoši NTPAL 5. panta pirmās daļas 10. punktā (pasūtījuma atcelšana) un 11. punktā (pasūtījuma maiņa) noteiktajam ziņot par atcelta lauksaimniecības un

⁵⁰ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 128. punkts.

⁵¹ Sk. arī KP Tirgus uzraudzības "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanu COVID-19 ārkārtējās situācijas laikā" noslēguma ziņojums, 2020. gads, 22.–26. punktu. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/1191/download>

⁵² Sk. KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 42., 85. punktu.

pārtikas preču pasūtījuma termiņā, kas ir īsāks par 30 dienām, kā arī ziņot par lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma maiņu divas dienas pirms šo preču piegādes vai vēlāk, vairākos gadījumos ir nelietderīgs, jo praktiski to nevar izmantot. Proti, faktiski mazumtirgotāji pasūtījumu neveic 30 dienas pirms piegādes, kā arī pasūtot preces katru dienu, divu dienu pasūtījuma maiņas termiņu objektīvi nevar ievērot.

- 65 KP ieskatā, iepriekš minētās problēmas var tikt atrisinātas ar "lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma" definīcijas izstrādi un iekļaušanu NTPAL. ZM savos priekšlikumos NTPAL grozījumiem pēc KP veiktās "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības"⁵³ tirgus uzraudzības un Ministru kabineta 09.07.2024. Protokola Nr. 28⁵⁴ 58. paragrāfa noteikumiem uzdevumiem jau izstrādājusi un iekļāvusi šo definīciju. Lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma definīcija ievieš skaidrību pasūtījuma izpratnei NTPAL tvērumā un nosaka vienādu šī termina interpretāciju visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē. Vienlaicīgi lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma definīcijas nostiprināšana NTPAL palīdzēs sankciju taisnīguma un pamatotības vērtēšanā.

3.6. DAUDZPUSĒJIE LĪGUMI UN LĪGUMI STARP PIEGĀDĀTĀJU UN IZPLATĪŠANAS PAKALPOJUMA SNIEDZĒJU

- 66 Sankciju TU KP konstatēja, ka daudzpusējo līgumu un līgumu, kas noslēgti starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju, noteikumi rada riskus atbilstībai NTPAL noteiktajam. Līdz ar to norādāms, ka konsultanta vai aģenta rīcība ir attiecināma uz uzņēmumu, kura vārdā tas rīkojas. KP norādīja, ka pircēji kā komersanti, kas izmanto citu komersantu pakalpojumus, ir tieši atbildīgi par nolīgto darbinieku un uzņēmumu veiktajām darbībām un to atbilstību NTPAL noteikumiem.⁵⁵
- 67 Savās atbildēs par daudzpusējo līgumu un līgumu, kas noslēgti starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju, noteikumiem mazumtirgotāji norāda, ka ar līgumu noteikumu grozījumiem un vienusējās apņemšanos tie novērsa pastāvošus riskus. Daži no mazumtirgotājiem norāda, ka savā sadarbībā ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem nepraktizē daudzpusējus līgumus un līgumus starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju.

---

⁵³ KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (I daļa – piena produkti). Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/11577/download?attachment>; KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (II daļa – maize un graudu produkti). Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/11691/download?attachment>; KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (III daļa – gaļas, olu un zivju produkti). Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/12174/download?attachment>

⁵⁴ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/353578-ministru-kabineta-sedes-protokols>

⁵⁵ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 129. punkts.

- 68 KP konstatē, ka, vērtējot, cik lielā mērā uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem un to pircējiem ir attiecināmi Sankciju TU KP konstatētie riski, piegādātāji vērtē līgumus, kurus nodrošina kooperācijas/iepirkumu grupas⁵⁶, kā arī tos līgumus, kas tika noslēgti ar mazumtirgotāju ieteiktiem pakalpojumu sniedzējiem atbilstoši NTPAL 5. panta otrās daļas 4. punktam.

3.7. DEFINĪCIJA PAR VAIRĀKU LĪGUMSODU PIEMĒROŠANU VAI VAIRĀKKĀRTĒJU LĪGUMSODA PIEMĒROŠANU

- 69 Iepriekš veiktajā tirgus uzraudzībā KP secināja, ka mazumtirgotāji par pasūtāmo preču apjomiem neveic plānošanu nedz akcijas, nedz ārpus akcijas pasūtāmajām precēm un faktiski mazumtirgotāji nav ierobežoti piemērot šīs sankcijas atkārtoti par vienu un to pašu pasūtīto, bet nepiegādāto preču daudzumu.⁵⁷ Vienlaicīgi, pētot šo problemātiku detalizētāk Sankciju TU, KP secināja, ka līgumos nav definīcijas, kuros gadījumos līgumsods varētu tikt uzskatīts par vairāku līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu. KP norādīja, ka līgumsoda apmēram jābūt skaidri definētam, lai dotu iespēju laikus apzināties iespējamās nelabvēlīgās sekas un riskus⁵⁸.
- 70 Sankciju TU KP izstrādāja kritērijus attiecībā uz līgumsoda atkārtotu piemērošanu.⁵⁹ KP rekomendēja pircējiem pievērst uzmanību šiem kritērijiem, kaut gan tie nav izsmeltoši.
- 71 Savās atbildēs mazumtirgotāji norāda, ka to vienpusējās apņemšanās un grozījumi līgumu noteikumos izslēdz vairāku līgumsodu piemērošanu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līguma pārkāpumu. Daži mazumtirgotāji norāda, ka to līgumu noteikumi neparedz līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu.

---

⁵⁶ KP skaidrojusi, ka to darbības ir vērtējamās kā mazumtirgotāju darbības. Sk. KP noslēguma ziņojums "Ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības lielveikalu vidē tirgus uzraudzība. Iepirkumu grupu darbības izpēte", 4. lpp. Pieejams: https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/oldfiles/23/tirgus_uzraudziba%2F2015_04_28_iepirkumu_grupas.pdf

⁵⁷ KP Tirgus uzraudzības "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanu COVID-19 ārkārtējās situācijas laikā" noslēguma ziņojums, 2020. gads, 66., 82. punkts.

⁵⁸ 01.02.2022. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. A43007118, SKA-54/2022, 20. punkts, 10. lpp.

⁵⁹ Sk. KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 133. punktu: (1) vai preces ir pieejamas pircēja tirdzniecības vietās vai noliktavā; (2) vai līgumsoda piemērošana ik pēc 24 stundām vai ilgāk, ja sākotnēji izdarītais līgumiskais pārkāpums tiek turpināts vai nav novērsts; (3) vai par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu līguma noteikumi paredz vairāku līgumsodu piemērošanu; (4) vai par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu līguma noteikumi paredz vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu.

- 72 Analizējot līgumu un vienpusējo apņemšanos noteikumus, KP secina, ka mazumtirgotāji nav ieviesuši ieteikumus attiecībā uz definīciju, kuros gadījumos līgumsods varētu tikt uzskatīts par vairāku līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu.
- 73 Vienlaicīgi mazumtirgotāju līgumos ar to lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem ir atrodams noteikums, kas aizliedz divu līgumsodu, ja to nosaka līgums, piemērošanu par vienu līguma pārkāpumu. KP ieskatā, šāds formulējums ievieš noteiktu skaidrību par gadījumiem, kad līgumsods netiek piemērots, vienlaicīgi tas neaizvieto definīcijas ieviešanu par iepriekš norādīto terminu lietošanu un attiecināmību sadarbības līgumos.

3.8. SANKCIJU APMĒRS

- 74 Sankciju TU KP norādīja, ka pircēju piemērotais sankciju apmērs piegādātājiem par preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā, KP ieskatā, ir vērtējams kā ekonomiski nozīmīgs – atkarībā no piegādātāja lieluma piemēroto līgumsodu vērtība veido desmitus tūkstošus vai pat miljonus *euro*. Tāpēc KP atgādināja pircējiem, tostarp mazumtirgotājiem, ka tiem rūpīgi ir jāvērtē piemēroto sankciju taisnīgums un pamatotība, kā arī atbilstība godīgai tirdzniecības praksei un prasībām par labticību un godprātību savstarpējos darījumos.⁶⁰
- 75 Mazumtirgotāji savās atbildēs par sankciju, ko tie piemēro saviem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem, apmēru norāda, ka tie izvērtē katru gadījumu un seko līdzi, lai piemērotas sankcijas būtu taisnīgas un pamatotas. Vienlaicīgi mazumtirgotāji norāda, ka tie sniedz saviem piegādātājiem iespēju iebilst pret piemērotām sankcijām un prasīt to atcelšanu vai samazināšanu.
- 76 Neskatoties uz kopējo pozitīvo tendenci sankciju apmēra samazināšanai (sk. 3.1. punktu), KP konstatē, ka sankciju apmērs, ko piemēro mazumtirgotāji, vēl joprojām mērāms vairāku miljonu *euro* apmērā un ir būtisks mazumtirgotāju ienākumu avots.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- 77 KP veica tirgus uzraudzību ar mērķi pārliecināties par atsevišķu mazumtirgotāju NTPAL noteikumu ievērošanu sankciju piemērošanā pēc individuāli adresētām vēstulēm ar aicinājumu veikt pašnovērtējumu noslēgto līgumu ar piegādātājiem noteikumos saistībā ar tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem"⁶¹ noslēguma ziņojumā konstatētiem NTPAL riskiem attiecībā uz līgumsodu piemērošanas nosacījumiem. Gan paši mazumtirgotāji, gan

⁶⁰ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 131. punkts.

⁶¹ KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/10863/download?attachment>

lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji vērtēja, cik lielā mērā uz to sadarbību ir attiecināmi KP konstatētie riski. Veicot tirgus uzraudzību, KP ir konstatējusi un **secinājusi** tālāk norādīto.

- 78 Saistībā ar konstatētiem NTPAL riskiem attiecībā uz līgumsodu piemērošanas nosacījumiem mazumtirgotāji ņēma vērā divus no KP ieteikumiem. Attiecībā uz četriem ieteikumiem mazumtirgotāji neuzskata, ka tie būtu attiecināmi uz to sadarbību ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Vienlaicīgi mazumtirgotāji atzīst, ka tiem joprojām ir jāstrādā pie diviem no Sankciju TU sniegtiem ieteikumiem.
- 79 Vislielākās atšķirības starp mazumtirgotāju un to lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju viedokļiem par KP konstatētiem riskiem attiecas uz pircēju līgumsodu piemērošanas tendenci; līgumsodu augstākās robežas norādīšanu līgumos bez skaidriem noteikumiem pārkāpuma apstākļu un līgumsodu taisnīguma un pamatotības vērtēšanas; līgumu noteikumu tulkošanu par labu līgumu noteikumu neizpildei vispār, salīdzinot ar līgumu noteikumu neizpildišanu īstā laikā (termiņā).
- 80 Atšķirības mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju viedokļos ir arī par līgumu noteikumu atšķirību akcijas un ārpus akcijas precēm, līgumu noteikumos paredzēto saziņu gadījumā, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nevar nodrošināt preču piegādi, kā arī par daudzpusējo līgumu un līgumu, kas noslēgti starp piegādātāju un izplatīšanas pakalpojuma sniedzēju, noteikumu atbilstību NTPAL noteiktajam.
- 81 KP konstatē, ka līgumos starp mazumtirgotājiem un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem nav definīcijas, kuros gadījumos līgumsods varētu tikt uzskatīts par vairāku līgumsodu piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu vai vairākkārtēju līgumsoda piemērošanu par vienu un to pašu līgumisko pārkāpumu. Vienlaicīgi, gan mazumtirgotāju, gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ieskatā, mazumtirgotāju piemērotais sankciju apmērs piegādātājiem par preču nepiegādi vispār, par preču nepiegādi pilnā apjomā un par preču nepiegādi termiņā būtu vērtējams kā ekonomiski nozīmīgs.
- 82 Veicot līgumu un vienpusējo apņemšanos noteikumu izvērtēšanu, KP secina, ka atšķirības mazumtirgotāju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju viedokļos par KP konstatētiem riskiem ir pamatotas:
  - (1) neskatoties uz kopējo pozitīvu tendenci sankciju apmēra samazināšanai laika posmā no 2021. gada līdz 2023. gadam, KP konstatē, ka to apmērs mērāms vairāku miljonu *euro* apmērā, kas veido būtisku daļu no mazumtirgotāju ieņēmumiem;
  - (2) sankciju noteikumi starp mazumtirgotājiem un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem noslēgtajos līgumos pārsvarā paredz tikai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju atbildību, taču mazumtirgotāju atbildība par līgumu noteikumu pārkāpumiem netiek paredzēta;
  - (3) mazumtirgotāji nav koriģējuši līgumu nosacījumus atbilstoši KP ieteikumiem attiecībā uz zaudējumu pierādīšanas pienākumam pircējam, tostarp mazumtirgotājam, pieprasot zaudējumu

kompensēšanu par līguma noteikumu neievērošanu līgumsoda institūta ietvaros;

- (4) mazumtirgotāju līgumos aktuāla problemātika attiecībā uz piegādātāju saziņas formātu ar mazumtirgotājiem ārpus nepārvaramas varas apstākļiem.

- 83 Vienlaicīgi KP secina, ka visi mazumtirgotāji pārskatīja sankciju piemērošanas noteikumus un veica tajos izmaiņas. Izmaiņas veiktas sankciju piemērošanā attiecībā uz sankcijām, ko mazumtirgotāji piemēro saviem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Katrs mazumtirgotājs izvēlējies sev izdevīgāko metodiku sankciju piemērošanā un pārkāpuma apstākļu izvērtēšanā, kas var radīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem grūtības pielāgoties. Vienlaicīgi mazumtirgotāju īstenoto izmaiņu sankciju taisnīguma un pamatotības vērtējumu KP varētu veikt, tikai analizējot konkrētus faktiskos apstākļus. Mazumtirgotāji ņēma vērā KP ieteikumus attiecībā uz nepareizas preču cenas norādīšanu pavaddokumentos.
- 84 Pamatojoties uz tirgus uzraudzības secinājumiem un tirgus uzraudzības gaitā konstatēto problemātiku, KP izsaka šādus **priekšlikumus** identificēto NTPAL risku risināšanai.
- 85 KP aicina politikas veidotājus paredzēt detalizētākus noteikumus attiecībā uz negodīgas tirdzniecības prakses veidiem, līdzīgi kā to veica ZM, izstrādājot "lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma" definīciju, pamatojoties uz Ministru kabineta 09.07.2024. Protokola Nr. 28 58. paragrāfa noteiktiem uzdevumiem. Tā tiktu nodrošināta vienāda izpratne visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē.
- 86 KP aicina likumdevēju NTPAL nostiprināt vienotu "atskaites punktu" sankciju taisnīguma un pamatotības vērtēšanai, paredzot vienveidīgus vērtēšanas kritērijus sankciju piemērošanā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Kaut gan soda sankciju taisnīgums un pamatotība būtu vērtējami katrā konkrētā gadījumā atsevišķi, precīzās sankciju apmēra robežas nosprašana, kritēriju izstrāde, pēc kuriem tiktu vērtēts pamatojums sankciju piemērošanai, var kalpot par atskaites punktu sankciju taisnīguma un pamatotības mērīšanai.
- 87 KP aicina pircējus, tostarp arī mazumtirgotājus, paredzēt līdzvērtīgas sankcijas par līgumu noteikumu pārkāpumiem abām sadarbības pusēm, lai sankciju slogs nebalstās tikai uz piegādātājiem.
- 88 KP aicina pircējus, tostarp arī mazumtirgotājus, godprātīgi izmantot NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punktā un 6. panta 5. punktā noteikto attiecībās ar saviem piegādātājiem.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem un asociācijām, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgu uzraudzību

Konkurences padome veic tirgu uzraudzību – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē: <http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>

Informēt Konkurences padomi par iespējamiem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome
Brīvības 55, 2. korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: pasts@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

 [@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)